

Taustanäkökohtia talouspoliittisen muistiomme johdosta

BENGT HOLMSTRÖM, SEPPO HONKAPOHJA, ERKKI KOSKELA JA JOUKO PAUNIO

Julkisuudessa paljon huomiota saaneen ja jäljempänä julkaistavan muistiomme lähtökohtana olivat eräät keskustelumme huhtikuussa 1992. Olimme hyvin huolestuneita siitä, että huolimatta viennin vauhdittumisesta kansantaloutemme oli ajautumassa yhä vakavampaan kriisiin. Kun hallituksella ei ollut valmiina mitään kriisin torjuntaohjelmaa, päätimme yhdessä analysoida maamme talouspoliittista tilannetta tarkoituksella löytää keinoja kriisin torjumiseksi ja kansantalouden vakaan kehityksen palauttamiseksi.

Kesän aikana kävimme lukuisia keskusteluita ja haastattelimme useita eri alojen asiantuntijoita. Keskustelimme myös eräiden ulkomaisen asiantuntijoiden kanssa ja suoritimme joukon erilliselvityksiä ja analyyskejä. Erityisiä huolenaiheitamme olivat maan ulkomaisen velan kasvu, valtiontalouden rahoitusongelmat ja pankkikriisi.

Kansantalouden ulkomaista velkaantumista koskevat laskelmamme viittasivat siihen, että realistisilla bruttokansantuotteen kasvua ja ulkomaisen velan reaalkorkoa koskevilla oletuksilla viennin kasvu ei riittäisi pysäyttämään uhkaavan suureksi muodostuneen ulkomaisen velan kasvua. Näin siitä huolimatta, että Suomen avoimen sektorin hintakilpailukyky oli tavanomaisten mittareiden mukaan jo hyvä. Arvioimme myös, mikä reaalisien valuuttakurssin muutos tarvittaisiin ulkomaisen velkaantumisen pysäyttämiseksi. Laskelmat viittasivat markan ulkoisen arvon alentamistarpeeseen reaalivaluuttakurssilla mitattuna.

Valtiontalouden osalta teimme eräitä velkaantumiskehitystä koskevia arvioita. Näiden mukaan vain BKT:n kasvua huomattavasti hitaampi valtion menokehitys johtaisi valtion velan vakaantumiseen ja sekin vasta tämän vuosikymmenen loppupuolella. Tulonmuodostuksen rajusta supistumisesta johtuen valtion velan kasvua näytti kuitenkin olevan vaikea hillitä lyhyellä aikavälillä pelkästään julkisia menoja supistamalla. Samanaikaisesti oltiin joutumassa valtionaloutta suuresti rasittavaan pankkijärjestelmän tukemiseen. Tämän rahoittamiseksi ehdotimme väliaikaista vientiveroa niissä ohjelmavaihtoehdoissa, joihin sisältyi valuuttakurssien muuttuminen. Vientivero (yhdessä markan devalvoitumisen kanssa) ei rasittaisi kotimaisia tuotantopanoksia merkittävästi käyttävää vientiteollisuutta eikä tietenkään kohdistuisi lainkaan tuonnin kanssa kilpailevaan teollisuuteen. Käsityksemme mukaan vientivero edistäisi kestävän palkkapolitiittisen ratkaisun syntymistä.

Analyysien pohjalta muotoilimme kolme vaihtoehtoista taloudellisen kehityksen skenaariota. Niihin kuhunkin liitettiin erilainen ehdotus talouspoliittiseksi toimenpideohjelmaksi. Ohjelmien tärkein erottava tekijä koski harjoitettavaa valuuttakurssipolitiikkaa. Haluamme vielä korostaa, että valuuttakurssiratkaisu oli vain yksi osa kaikissa ohjelmaehdotuksissamme eikä sellaisenaan riittävä talouspoliittinen toimi kriisin torjunnassa.

Arviomme mukaan kukin ohjelmalinjaus olisi edellyttänyt laajapohjaista yhteiskunnallista

konsensusta, sillä ne koskivat kaikkia yhteiskuntapiirejä.

Tiedotusvälineissä on syntynyt täysin erheelinen käsitys — johon myös KTA:n toimitus lankesi (3/92 s. 416) — että muistiomme olisi ollut eripurainen ja muka pitänyt sisällään jonkun äänestysratkaisun Suomen valuuttakurssipolitiikan linjauksesta. Korostamme, että muistiomme on yksimielinen ja kaikki ryhmän jäsenet allekirjoittivat sen.

Tarkoituksemme oli laatia julkaistava muistio puheenvuoroksi Suomen talouspolitiikasta käytävään keskusteluun. Koska muistiossamme käsiteltiin arkaluontoista valuuttakurssipolitiikkaa ja koska korostimme ehdotuksemme poliittisen kokonaisratkaisun luonnetta, luovutimme sen ensi vaiheessa maamme poliittiselle johdolle ja Suomen Pankin pääjohtajalle. Muutamia päiviä ennen suunniteltua muistion julkistamista se vuoti osittain ja täysin harhaanjohtavasti tiedotusvälineisiin. Sen vuoksi olimme pakotettuja kiirehtimään koko muistion julkistamista.

Kaikki tietävät, kuinka siinä sitten kävi. Julkistamisen jälkeisenä päivänä toteutui markan pakkokellunta. Siihen ei valitettavasti liittynyt

muita talouspoliittisia toimenpiteitä, joita olimme esittäneet kelluntavaihtoehdossa. Hallituksella ja Suomen Pankilla saattoi tällä kertaa kuitenkin olla moukan tuuria kelluntapäätöksen jälkeisen valuuttamarkkinoiden levottomuuden taustaa vasten. Tapahtumat ovat heikentäneet EMS-järjestelmää ja vaikeuttaneet etenemistä kohti Euroopan rahaunionia. Näin on myös Suomen valuuttakurssipolitiikalle ainakin toistaiseksi muodostunut erilainen kansainvälinen ympäristö kuin vielä muutama kuukausi sitten.

Tätä kirjoitettaessa (13. 10.) kellutuksen suomia mahdollisuuksia korkojen alentamiseen ei kuitenkaan ole käytetty hyväksi ja myös muut talouspoliittiset ratkaisut ovat jääneet toteuttamatta.

Muistion herättämän mielenkiinnon vuoksi julkaisemme sen alkuperäisessä muodossa. Se on kirjoitettu lyhyeen muotoon välttäen suurien numeroaineistojen esittelyä ja tarkastelua. Muutamat talouspoliittisiin ehdotuksiimme sisältyvät numerot on luonnollisesti ymmärrettävä suuntaa antavina. Ajatuksemme oli, että toimenpiteiden yksityiskohtainen valmistelu määrittäisi niiden lopullisen suuruusluokan.